

דעת זקנים מבעלי התוספות

פירוש הרא"ש

(כב) עוד כל ימי הארץ. אקרא ללעיל קאי דלא אוסיף להכות את כל חי וגו', עד הנה דרמי להאריך עד שנעמיים או עד שנעשים ושנעה כדלשכח גבי קין, (כ"ו) [כן] עוד כל ימי הארץ וגו'.

על כך. וכן תמצא בפרשה (פסוק כא) שאמר לא אוסיף עוד לקלל את האדמה בעבור האדם. וכן נראה מתוך פירושו (להלן ט ט) גבי ואני הנני מסכים עמך, שהיה בפריה ורביה עד שהבטיחו הקב"ה שלא לשחת את העולם:

(ה) ואך את דמכם וגו'. אזהרה לחונק עצמו. ואמרו צבראשית רצה (ל' יג) יכול אפילו כחנניה מישאל ויעריה, תלמוד לומר אך. פירוש יכול אפילו כמו חלו שמסרו עצמן לקידוש השם שלא יוכל לחבול בעצמו אם הוא ירא שלא יוכל בעצמו לעמוד זנקיון, תלמוד לומר אך, כי נשעת השמד יכול למסור עצמו למיתה ולהרוג עצמו. וכן בשאלו פ' קיש שאמר לנערו שלוף חרץ ודקרני זה וגו' (ש"א לא ד). ומכאן מצינו ראייה אותן ששוחטין המינוק בשעת הגזירה. ויש שאוסרין ומפרשים כן, יכול כחנניה וחזקיהו שכבר נמסרו למיתה, תלמוד לומר אך, אבל אינו יכול להרוג את עצמו. יכול כשאלו שמסר עצמו למיתה, תלמוד לומר אך. פירוש שאינו יכול לחבול בעצמו כלל. ושאלו שלא נרשעו חכמים עשה מהר"ש ז"ל אברהם המכונה אובכמן: ומעשה זרז אחד ששחט הרבה מינוקות בשעת השמד כי היה ירא שיעצרום על דם, והיה רז אחד עמו והיה כועס עליו ביותר וקראו רועה והוא לא היה חושש. ואמר אומרו רז אם כדברי יתרו אומרו רז צמיחה משונה, וכן היה שחפסוהו עכו"ם והיו פושטין עורו ונותנין מול צין העור והצפר, ואחר כך נתצטלה הגזירה, ואם לא שחט אותן המינוקות היו ניולין:

פירוש החזקוני

פי שלא יצא ממנו דם. תשובה לאומרים אין גיהנם ואין גן עדן. כלומר אף להורג את עצמו הקב"ה דורש דמו ממנו, ואימת אם לא לאחר מיתה. בב"ר (שם) דריש, יכול כשאלו, תלמוד לומר אך. יכול כחנניה מישאל ועזריה, תלמוד לומר ואך. המבין יבין:

(כ) ויעצ עולות. כדרך יורדי הים באניות, כדכתיב (תהלים קו כב) ויבחו זבחי תודה, כן זה שעמד בצער גדול והעולם אבד והוא נמלט:

במזבח. המבורר, הוא שהקריבו עליו אדם קין והבל (ב"ר לד ט):

(כא) ויאמר ה' אף לבו. בתחילה נתעצב אל לבו (לעיל ו), מעכשיו שקיבל הקרבנות אמר אל לבו:

לא אוסיף. לפי הפשט חד קאי אהאדמה ואידך קאי אבעלי חיים, וראיה לדבר שהרי כנגדו מצינו בכרית הבטחון ולא יכרת כל בשר ולא יהיה עוד מכול לשחת הארץ (להלן ט יב):

כי יצר לב האדם רע מנעוריו. מחמת נעוריו וילדותו הוא חוטא ויצר לבו רע, ואין לי מעתה להנקם ממנו כאשר עשיתי:

(כב) עוד כל ימי הארץ. ברית אינה כרותה אלא עד שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה (ישעיה נא ו):

(ו) זרע וקציר וקור וחום וגו'. פירוש רש"י חצי כסליו טבת וחצי שבט קור וכו' בבבא מציעא (ק"ו). חז"ק, הא אמרינן בבבא מציעא פרק המקבל (שם) חצי תשרי מרחשון וחצי כסליו זרע, חצי כסליו טבת וחצי שבט חורף, חצי שבט אדר וחצי ניסן קור, חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר, חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ, חצי אב אלול וחצי תשרי חום:

(ג) כירק עשב. שיש שהוא ראוי לאכול ויש שאינו ראוי לאכול, כך בהמות חיות עופות ודגים יש מהן ראויין ויש מהן שאינן ראויין:

נתתי לכם את כל. מאחר שניצלו בתיבה שעשיתם, ועל ידכם באה להם הצלה, הרי הם בידים לעשות להם כטוב בעיניכם:

(ד) אך בשר בנפש דמו לא תאכלו. פירוש רש"י אטר להם אבר מן החי. לפי שהותר לנח כל רמש, נצטווה על אזהרת אבר מן החי, אבל אדם הראשון שלא הותר לו אלא פרי האדמה, לא הוצרך להצטוות על אזהרת אבר מן החי (ב"ר לד יג):

(ה) ואך את דמכם. פירוש רש"י השופך את דם עצמו. כלומר שלא יאמר אדם הרי הותר לנו לשפוך דם בהמה מתוך שחייה בדינו, אף אדם חיינו על ידי עצמו ומותר להרוג

מיד כל חיה אדרשנו. שלא יאמר אדם על שונאו לא אמיתנו בידים אך אשליכנו בין חיות רעות ומיתוהו, לכך נאמר מיד כל חיה אדרשנו. דבר אחר, מיד חיה עצמה אדרשנו, כדכתיב (שמות כא כט) השור יסקל:

מיד איש אחיו. שלא יאמר מאחר שהותר לאכול בעלי חיים וכלבד שלא יאכלנו בעוד דמו בו, אף אדם כן הותר איש באחיו שיאכל איש בשר רעהו ואשה בשר רעותה, לכך נאמר מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם:

אדרוש. מהורג עצמו או הורג בסתור את עמיתו, אבל הורג בגלוי בית דין יפרעו ממנו:

(ו) באדם דמו ישפך. עונש שמענו, אזהרה מנין, תלמוד לומר לא תרצח (שם כ יג):

כי בצלם אלהים. דוגמת אלהים לא תקלל (שם כב כז): עשה את האדם. שיהא דיין ושופט לירא ממנו, ולא שיבוהו ויהרגוהו:

(ז) ואתם פרו ורבו. אין אני רוצה שתהרגו ותתמעטו אלא פרו ורבו. דבר אחר, כשתעשו דין בהורג ותהרגוהו לא תהיו בכך נמעטין אך תפרו ותרבו מאד. דבר אחר, ברכה זו נאמרה בפרשה זו שתי פעמים, הראשונה לאדם (פסוק א), והשנייה לשאר בריות:

(ט) ואני הנני. פירוש רש"י מסכים אני עמך שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה וכו', הוא שנאמר למעלה (ח י"ה) ויצא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו, האנשים לבד והנשים לבד:

(יא) והקימותי את בריתי. שנה הכתוב בהקמת ברית, לומר אפילו יחטאו לא יביא עוד מכול:

(יג) את קשתי. אות גדול הוא, שהרי הוא דמותי כביכול, כדכתיב (יחזקאל א כח) כמראה הקשת וגו' כן וגו' מראה דמות כבוד ה'. ואם דעתי להשחיתכם כשהגשמים מרובין, אין אני מראה לכם דמות כבודי, שאין דרך למלך לבוא בין עבדיו כשהם נוזפין ממנו. דבר אחר מה נשתנית קשת שתנתן אות לעולם יותר משאר אותות, אלא לפי שהקשת מראה אש מראה מים.